

Oponentský posudok na habilitačnú prácu

Universalistyczna wizja ładu swiatowego w personalistycznej optyce Karola Wojtyły-Jana Pawła II

Arkadiusz Modrzejewski

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego. Gdańsk 2009. 229str.

Autor predkladá na posúdenie prácu, ktorej ústredná téma a obsah čitateľa zaujmú z viacerých dôvodov. Predovšetkým je to cieľ práce, ktorým je predstavenie konceptu univerzalizmu vo filozofickom myslení Karola Wojtyły-Jána Pawła II. a to univerzalizmu videného optikou antropologického personalizmu. Univerzalizmus však nie je cieľom samým o sebe, ale je prostriedkom na definovanie všeobecného dobra a pravdy, ku ktorým všetky aktivity jednotlivca (tak osobitne ako aj spoločne s inými) majú smerovať. Univerzalizmus je tak kategóriou platnou pre vnútorný svet človeka ako aj pre medzinárodné spoločenstvo, ktorého spravodlivý poriadok nie je možné budovať (v celej jeho dynamike) bez jednotlivých počinov všetkých. Univerzalizmus nie je však statickou veličinou a jej dynamickú rovinu autor odhaľuje u Karola Wojtyły- Jána Pavola II. pomocou historiozofie, teda v hľadaní zmyslu udalostí a dejov nie v striktnom slede príčinných súvislostí, ako v kombinácii analýzy objektívnej reality a teologického výkladu skutkov a to v ich lineárnom (nie cyklickom či špirálovom) vývoji. Práca zaujme tiež tým, ako autor zdôrazňuje pápežovu príklonnosť a vieru v prirodzené schopnosti každého jednotlivca tvoriť a byť účastníkom kultúrneho rozvoja (svojho vlastného ako aj pospolitého), čo vychádza z presvedčenia a uznania racionality a racionálneho konania každého človeka. Kultúra je tak stáva nielen základom rozvoja duchovného sveta človeka ale aj predpokladom pre komunikáciu s inými, kedy svet v kultúre je svetom, v ktorom je človek vychovávaný k tomu, aby viac bol („a nie aby viac mal“) a nie, aby „bol pre seba, ale aj pre druhých“. Na takých základoch je možné formovať a tvoriť svetový poriadok a civilizačný univerzalizmus, v ktorom sa pestuje a vychováva sa k tolerancii voči vonkajšiemu okoliu, voči inakosti, voči rozdielnym základom a zdrojom kultúry. Nástrojom na zvládnutie takých cieľov je racionálne vedený negociačný mechanizmus, respektíve dialóg, v ktorého rámci sa uplatňujú všetky dostupné spravodlivé postupy pre účastníkov, aby sa dospelo k axiomaticky prezentovaným cieľom (pravda, spravodlivosť, láska a sloboda). Nie na poslednom mieste treba spomenúť aj pozornosť, s akou pápež vyzdvihuje kategórie lásky a vzájomného porozumenia medzi ľuďmi: lebo človek je človekom vtedy, ak má srdce. Čitateľa zaujme, obraz pápeža nielen ako filozoficko-teologického mysliteľa, ale aj ako administrátora, ako politického a diplomatického dejateľa a slovanského predstaviteľa katolíckej cirkvi. V kontexte, ktorý zaujme česko-slovenského čitateľa, sa vhodne spomína encyklika *Slavorum Apostoli*, v ktorej sa v roku 1985 výrazne prejavujú prezieravé prístupy k chápaniu misijnej roli pápežského úradu. Ján Pavol II. v uvedenej encyklike oslovuje slovanský svet tým, ako interpretuje

poslanie vierozvestov Cyrila a Metóda v čase rozprestierajúcom sa na viac ako tisícich rokoch. Tým, že ich považuje za spojovacie články alebo „duchovné mosty“ medzi východnou a západnou tradíciou, ktoré sa „zlievajú do jednej tradície univerzálnej cirkvi“, tým oceňuje ich misionársku aktivitu, ktorá plne rešpektovala vtedajšiu jazykovú a zaužívanú domácu kultúru. Pápež však nielen neodhaľuje historické súvislosti cyrilo-metodejskej misie, ale viac kladie dôraz na jej morálny odkaz, s ktorým je treba aj dnes pracovať, lebo je základom pre úspech vplyvu katolíckej cirkvi vo sfére tzv. „inkulturácie“. A tak táto paralela, totiž práve porovnanie spoločensko-politických udalostí 9.storočia s 20.storočím, ako období výrazných zvrátov, je to čím, zdôvodňuje vyvolávanie morálnych, ideových a personálnych príkladov, hodných nasledovania („O obidvoch vierozvestoch môžeme povedať, že ich charakterizovala láska ku spoločenstvu univerzálnej cirkvi, nech už na Východe alebo na Západe, a v nej k čiastkovej cirkvi, ktorá sa práve u slovanských národov vytvárala. Adresujú aj nám, kresťanom a ľuďom dneška, pozvanie spolu budovať spoločenstvo“). Encyklika Slavorum Apostoli. <http://www.farnostvelehrad.cz>.)

A v podobnom duchu aj v príhovore na Velehrade v roku 1990 pápež prehovára ku zhromaždeným veriacim: „...Príbeh obidvoch bratov Cyrila a Metóda, je výrazným príkladom jednoty (kresťanskej Európy, totiž vtedajšej a súčasnej). Svedectvo, ktoré priniesli našim predkom do slovanskej krajiny, je svedectvom nerozdelenej cirkvi –jednej, svätej, všeobecnej a apoštolskej... V našej dobe, dobe rozdelenia Európy, v dobe rozdelenia cirkvi, ich svedectvo znamená výzvu k jednote. Sú nám spoloční, a majú význam ekumenický.“ Obracajúc sa na mládež Moravy, Čiech aj Slovenska, pápež ju vyzýva: „...aby mala jedno srdce a jednu myseľ. Hovorí: „Zachovajte jednotu. Vnášajte do dejín Európy Ducha Kristova, ktorý zjednocuje a oslobodzuje...Stavajte na Kristu, nárožnom kameni, spoločnosť a kultúru budúceho veku...“ (22.4.1990- pápež Ján Pavol II.na Velehrade) <http://www.farnostvelehrad.cz>

Je zrejmé, že pontifikát Jána Pavla II. bol v mnohých ohľadoch svedectvom prevratných udalostí v Európe a vo svete, na ktoré nemohol sám pápež nereagovať. V zmysle všetkých dovtedajších intelektuálnych prístupov, vlastných životných skúseností a nových doposiaľ nepoznaných súvislostí, aké prinášala intenzívna globalizácia, plnil funkciu toho, ktorý nástrojmi komunikácie posilňoval postavenie katolíckej cirkvi. Jeho cit a viera v ekumenizmus- tak religiózny ako aj nereligiózny, civilný ako aj politický, kultúrny a ekonomický- zapadal do obdobia renezancie prirodzenoprávneho konceptu existencie človeka na zemi. Preto apel na rešpektovanie ľudskej dôstojnosti, na otvorenosť západoeurópskej komunity voči východnému svetu, na dialóg medzi vzájomne sa počúvajúcimi politickými aktérmi, apel na vnímanie solidarity bohatého sveta Severu s pauperizovaným svetom Juhu a na zodpovednosť za dôsledky ekonomiky rastu na desocializáciu medziľudských vzťahov, tak veľmi rezonoval vo vtedajšej europocentrickej transformácii „Východu na Západ“. V tomto smere sa aj preto tak výrazne transformácia stredoeurópskych systémov upínala k prirodzenoprávnym deklaráciám ľudských práv a slobôd, najmä k Všeobecnej deklarácii ľudských práv a teda aj k odkazu jedného z jej intelektuálnych zdrojov. Podľa Jacquesa Maritaina, svetská spravodlivosť a právo nemajú význam bez uznania vyšších hodnôt, totiž tých hodnôt u ktorých zdrojov stála kresťanská viera a teologická filozofia. A tieto hodnoty sú práve o to univerzalistickéjšie, o čo dokážu prenikať za hranice jednotlivých štátov a dodajme, že nielen za jeho teritoriálne hranice ale aj hranice jeho suverénnych mocí.¹ Tak môžeme s veľkou istotou vidieť prenášanie postulátov a prirodzenoprávných

---

¹ „Under the inspiration of the Gospel, the secular consciousness has understood the dignity of the human person and has understood that the person, while being part of the State, yet transcends the State, because of the inviolable mystery of his spiritual freedom and because of his call to the attainment of supra-worldly possessions. What has been gained for the

princípov ochrany ľudských práv a slobôd do rozpráv o Listinách základných práv a slobôd v nových ústavách krajín strednej a východnej Európy na prelome 80.a 90.rokov 20.storočia. Zakotvenie práva na život, princípov právneho štátu a uznania slobôd jednotlivca smerujúcej až ku slobode na právo na odpor, rovnako ako aj prihlásenie sa k princípom nezadateľnosti, nezrušiteľnosti a nez cudziteľnosti základných práv a slobôd a k právu na rovnosť v právach a v dôstojnosti každého, sú len minimálnou ukážkou toho, akými základnými premenami prechádzali ústavné úpravy vzťahu jednotlivca a verejnej moci. Intelektuálny a široký misijný odkaz pápeža je istotne súčasťou intelektuálneho bohatstva, o ktoré sa môže povojnová Európa opierať. Ponúka sa však otázka, či viera v reálny univerzálny ekumenizmus a v pokojné nástroje na jeho dosahovanie, nepramenila a nepramení z všeobecne vtedy zdieľaného optimizmu v sily a možnosti sociálnych premien. Kresťanský optimizmus v nápravu sveta, vecí verejných a vecí všeobecne a individuálne ľudských je tak jednou z optík univerzalistických vízií. A toho si je istotne Arkadiusz Modrzejewsky plne vedomý.

Uvedená práca Arkadiusza Modrzejewského svojim prístupom k základnej téme je istotne veľmi podnetnou, zaujímavou prácou, ktorá obohacuje vedeckú rozpravu o roli osobnosti v dejinnom ideovom, filozofickom a politickom vývoji ľudstva. Dielo Karola Wojtylu-Jána Pavola II. nie je skúmané len hermeneutickým aparátom ale metódou porovnávania objektívnych súvislostí a udalostí, v ktorých sa jeho filozofické idey šírili. Práca vyhovuje tak po obsahovej ako aj formálnej stránke

---

secular consciousness, if it does not veer to barbarism, is faith in the rights of the human person, as human person, as civic person, as a person engaged in social and economic life and as a working person, and it is faith in justice as a necessary foundation for common life, and as an essential property of the law, which is not law, if it is unjust.

...What has been gained for the secular consciousness, if it does not veer to barbarism, is the sense of men's equality in nature and the relative equality which justice must establish among them, and the conviction that by means of functional inequalities demanded by social life, equality must be reestablished on a higher level, and must fructify in everyone's possibility of acceding to a life worthy of man, in everyone's assured enjoyment of the elementary possessions, both material and spiritual, of such a life, and in the true participation of each one, according to his capacities and his worth, in the common task and the common heritage of civilization.

...What has been gained for the secular consciousness, if it does not veer to barbarism, is the condemnation of the politics of domination and of iniquitous and perverse means in the guidance of nations, the profound feeling that justice fosters order and injustice is the worst disorder, and the conviction that the cause of the welfare and freedom of the people and the cause of political justice are substantially linked...Not only does the democratic state of mind stem from the inspiration of the Gospel, but it cannot exist without it...

...Democracy lives on justice and law. If there is no superior moral law by virtue of which men are bound in conscience toward what is just and good, the rule of the majority runs the risk of being raised to the supreme rule of good and evil, and democracy is liable to turn to totalitarianism, that is to self-destruction.

...What is needed, in democratic society, is that a secular common faith make people adhere to the common democratic charter, the tenets of which—freedom, human rights, equality, etc.—are only practical points of convergence, which are the objects of a common practical agreement. The justification of those tenets depends on the philosophical or religious creed of each individual, and ideologies or on spiritual lineages which are, as a matter of fact, quite different, even utterly opposed to each other in our contemporary societies. My contention is that the true and efficacious justification of that secular common faith in the democratic charter is the Christian religious faith, the recognition of the transcendent value of the Gospel inspiration, and the Christian philosophy of man and society...If we believe that democracy needs Christianity, it is only by means of freedom, and on the basis of the equality of rights of all citizens, that this need for the Christianization of temporal life can be satisfied, and democracy be revived in its genuine sources.” (Jacques Maritain: Christianity and Democracy. From a typewritten manuscript by Jacques Maritain, address at the annual meeting of APSA in New York, 29 Dec 1949. <http://www3.nd.edu>)

kvalifikačným kritériám na obhajobu v konaní o habilitácii a preto odporúčam, aby bola na také konanie postúpená.

Doc. JUDr. Jana Reschová, CSc.